

ria ecclesiastica, officium vero recitandi esse secundarium, et ideo, etiamsi omittatur, non obligare ad restitutionem, quia relinquitur alia causa sufficiens, propter quam possit recipi stipendum. Et hoc sensu concludit beneficium non dari propter officium recitandi sub conditione, sed sub modo: et ideo modo non servato, fructus nihilominus esse beneficiati. Sed hæc responsio Sylvestri bene quidem declarat beneficiatum non recitantem non teneri ex natura rei, et secluso jure positivo, ad restituendum omnes fructus sui beneficii, quia recitatio non est adæquatum officium, et consequenter ejus omissio ad totalem (ut sic dicam) restitutionem non obligat, quod ingenuo fatentur Soto et Med.; imo in hoc excedunt, ut infra dicam. Non vero evitat Sylvester per illam responsonem omnem restitutionem, ut ostendam.

10. *Beneficiarius tenetur ex natura rei ad aliquam restitutionem si non recitet.* — Dico ergo primo, in hoc puncto, beneficiarium non recitantem teneri ex natura rei ad aliquam restitutionem faciendam. Hoc apud me convincit ratio facta, quod illud peccatum est contra justitiam commutativam, est enim acceptio meritis sine redditione laboris. Unde non obstat quod beneficium habeat alia servitia, quia inde solum fit pro illis posse aliquam partem fructuum retinere, prudenti arbitrio, partitione facta, non tamen inde efficitur quod possit omnes retinere, quia officium recitandi est quædam pars adæquati servitii, cui aliqua etiam pars fructuum respondet. Quod vero Sylvester ait, hoc officium esse minus principale, et secundarium, imprimis licet fortasse sit verum de officio psallendi, non tamen simpliciter de officio recitandi, nam pensum hoc tanquam unum ex præcipuis in Ecclesia habetur inter ea propter quæ beneficia conceduntur. Deinde esto id concedatur, non refert; satis enim est ut hæc sit quædam pars munieris debiti ex justitia, et non levis, sed satis gravis, nam id satis est ut graviter lœdatur justitia in illius omissione, et ut inde nascatur obligatio restituendi partem fructuum proportionatam illi parti officii, sive illa pars principalior, sive minus principalis sit. De quo existimo non posse generalem regulam tradi, nam in quibusdam beneficiis videtur hoc pensum esse minus principale, ut in beneficiis parochiarum; in aliis videtur præcipuum esse, ut in canonicatibus, et similibus. In quibusdam vero est totum officium, quia non habent aliud servitium, ut sunt præstimonia. Quæ

consideratio necessaria est, secluso jure positivo, ad definiendum an restitutio sit facienda integre, vel ex parte, et si ex parte, an ex majori vel minori. Nam in præstimonis et similibus, restitutio esset integre facienda, quia totum opus talis beneficii omittitur. In aliis vero restitutio partis sufficeret, majoris autem minoris, juxta proportionem officii et servitii, ut dictum est, et in his omnibus consentiunt Soto et Medina, et possunt etiam nunc esse utilia pro tempore sex mensium, de quo nunc tractamus.

11. *Restitutio hæc potest fieri non solum in bonis temporalibus, sed etiam in spiritualibus, recitando, verbi gratia, per sex menses sequentes officium bis in die.* — Addo vero secundo, non videri necessarium ex natura rei, ut hæc restitutio fiat in bonis seu fructibus temporalibus beneficii, sed posse fieri in bonis spiritualibus, quæ fuerunt omissa, atque hoc modo videatur moderari rigorem secundæ sententiae, qui Panormitanum et alios terruit. Declaratur autem in hunc modum, nam si beneficiarius per sex menses omisit officium canonicum, videbitur satisfacere pro injustitia facta, si per alios sex menses illud officium supplet. Dices, per hoc non satisfacere priori obligationi, tum quia quotidie postea urgetur nova et distincta obligatione, tum etiam quia jam tempus obligationis pertransiit, et ita non habet locum talis recompensatio: propter quod supra dicebamus, qui in uno die omisit officium, non teneri supplere in alio, quia non potest. Sed hæc non obstant; nam quod ad primum attinet, si ille beneficium dimitat, vel illo privetur, non procedit illud impedimentum. Si vero idem beneficium semper teneat, poterit quotidie duplicatum officium recitare, semel, ut satisfaciat quotidianæ obligationi, et iterum donec priorem injuriam resarciat. Nam licet ad hoc absolute non cogatur, tamen si vult excusare restitutionem stipendi, necesse est ut id faciat. Unde facile respondeatur ad alteram partem. Aliud enim est considerare præceptum recitandi tali die, aliud vero est considerare nocumentum illatum per omissionem recitationis debite. Quoad primum quidem verum est non posse amplius impleri præceptum prout illo die obligabat, et ideo ex vi solius obedientiae vel religionis non manet talis obligatio. At vero secundum, id est nocumentum, reparabile est, non solum materialiter, ut sic dicam, reddendo pecuniam, sed etiam spiritualiter, compensando omissionem spiritualem, per

spiritualem actionem, quod quidem substantialiter, ut sic dicam, fieri potest, satisque esse videtur. Quod hoc exemplo declaro; nam si quis recipit stipendum, ut hac hebdomada determinata tres Missas diceret, et id omisit, contra pactum peccavit quidem; si tamen postea illas tres Missas dicat, juxta intentionem dantis eleemosynam, non tenebitur stipendum restituere. Idem censeo de illo, qui ex beneficio vel capellania tenetur tot Missas in anno dicere, nam licet in eo peccaverit graviter, nihilominus si in altero anno totidem Missas integre, et cum debita intentione dicat, non tenebitur restituere fructus illo anno perceptos. Ratio autem est, quia licet peccatum fuerit in dilatione solutionis, tandem obsequium debitum ad æqualitatem solvit, et illa injustitia, quæ fuit in circumstantia temporis prætermissa, reparabilis non est. Unde etiam in modo restituendi per redditionem fructuum, vel stipendi, incommode illud non reparatur. Hic autem discursus totus habet locum in præsenti casu. Quapropter non dubito quin, si quis velit hoc modo restituere, satisfaciat in toto rigore juris naturalis, et secluso positivo.

12. *Hæc spiritualis restitutio non opus est quod fiat eadem in specie actionis, sed potest esse per alias preces æquivalentes.* — Majus mihi dubium est, an eligendo hunc modum spiritualis restitutio, teneatur quis in præsenti casu restitutio facere in eadem specie actionis, id est, in recitatione horarum, an possit satisfacere, vel per alias preces æquales prudenti arbitrio, ut, verbi gratia, per integrum rosarium, vel per sacrificium Missæ tot diebus repetitum pro illa intentione, vel similia. Nam si consideremus justitiae rigorem, videtur necessarium reddere idem opus in specie, nam mercenarius conductus ad fodiendum in vinea non satisfaciet aliud opus suo arbitrio faciendo, etiam in domini utilitatem; et qui debet triticum, non satisfacit reddendo oleum, si possit solvere debitum in propria specie. Nihilominus contrarium censeo dicendum in præsenti casu, quia quando creditor moraliter et rationabiliter præsumitur acceptare, sufficit æquivalens compensatio, licet non sit omnino æquivalens in eadem materia. Ita vero præsumitur in præsenti, quia spiritualis fructus ab Ecclesia intentus potest esse æqualis, vel major in alio genere spiritualis compensationis; unde illa quasi materialis diversitas non videtur impedire condignam satisfactionem, et potest deservire, ut facilius et

suavius fiat. Confirmarique hoc potest a simili ex voto unius operis, quod hac ratione impleti potest per aliud æquale. Solum posset quis hæsitare, quia officium canonicum dicitur in persona Ecclesiae, quæ circumstantia non suppletur per singulares orationes, vel opera, præter Missæ sacrificium. Sed dico, neque esse certum, cum horæ recitantur privatim, dici in persona Ecclesiae, neque illam circumstantiam esse reparabilem, postquam semel officium omissum est. Nam, licet illud officium alio die dicatur vel repetatur, jam non dicitur juxta constitutionem ab Ecclesia præscriptam; et ideo non dicitur in persona ejus. Hoc tamen non impedit quin illa sit condigna satisfactio, quia substantia actionis est eadem, et fit meliori modo possibili. His ergo modis limitata et declarata secunda sententia mihi probatur, et credo posse securissime ad proxim applicari, etiam nunc, pro tempore sex mensium, de quo tractamus.

13. *Prima sententia asserens illum qui primis sex mensibus recitavit, et aliis sequentibus minime, posse uti privilegio legis.* — *Secunda et vera sententia, asserens privilegium finiri primis sex mensibus ab obtento beneficio.* — Duo vero supersunt adnotanda circa eamdem legem Concilii Const., prout de eodem tempore loquitur. Quæ video a Doctoribus prætermissa, et indigent declaratione. Unum est circa illa verba: *Si post sex menses ab obtento beneficio,* etc. Nam statim occurrit interrogare quid sit dicendum, si quis per sex primos menses, vel per majus tempus integrè recitavit, et postea ceperit omittere, num incipiat statim obligari peculiari onere restituendi per illam legem imposito, vel semper immunis sit a peculiari pena illius legis, donec sex mensibus recitationem, vel continue, vel interpolatis diebus omittat. Nam si spectemus tenorem verborum, videntur in rigore reddere priorem sensum. Aliunde vero videtur hoc difficile creditu. Cur enim erit melioris conditionis ille, qui statim a principio obtenti beneficij inique se gessit, ut mitius eum illo agat illa lex, quam cum illo qui in principio bene gessit, et postea per fragilitatem humanam, non majori culpa, neque diuturniori tempore deliquit? Videri ergo potest, habentem beneficium non obligari ad restitutioem ex vi illius legis per primos sex menses, in quibus non recitavit post obtentum beneficium, sive illi sint primi a die obtenti beneficij, sive in quocumque temporis discursu. Nam illa verba: *Si post sex menses ab obtento beneficio,* intelligi pos-

sunt de sex mensibus non solum obtentionis, sed etiam non recitationis. Sed non oportet vim inferre textui, nam verba Concilii: *Si post sex menses ab obtento beneficio, videntur perspicua, et apud Pium V clarius dicitur: Si post sex menses, quam illud obtinuerit;* ergo post sex menses saltem a possessione beneficii, sive in illis quis recitet, sive non, incurrit poena illius legis non recitando. Unde illi sex menses concessi sunt non habitatione ad initium transgressionis, ut sic dicam, sed ad initium obtentionis beneficii. Quia voluit lex non ita punire novitum, ut sic dicam, in illo munere, quia fortasse in illo tempore solent esse plures occasionses omitendi. Et in hoc sensu est communiter intellecta illa lex.

14. *Restitutionis obligatio solum incipit post sex menses, licet continuata serie beneficiatus neque in illis recitet, neque deinceps.* — Aliud explicandum est, an is, qui per sex menses non recitavit, maneat liber a poena illius legis, etiamsi per majus tempus duret non recitando: si vero culpa sit diuturnior, eo ipso totum peccatum a principio maneat obnoxium illi poenae? Nam verba textus videntur ambigua, sic enim habent: *Si post sex menses ab obtento beneficio divinum officium non dixerit, legitimo impedimento cessante, beneficiorum suorum fructus suos non faciat pro rata omissionis recitationis officii et temporis.* Ubi non declarat an loquatur de toto tempore omissionis excedente durationem sex mensium, an vero de solo illo tempore, quod ultra sex menses additur. Sed sine dubio hoc posteriori modo est illa lex intelligenda. Et ita videntur supponere Navarr. et omnes, tum quia hic sensus mitior est, tum etiam quia Concilium noluit de illis primis sex mensibus quicquam de novo disponere, sive peccatum ultra differatur, sive non. Et hoc etiam videatur indicasse Pius V, quando declaravit, in omissione illorum sex mensium graviter peccari, et de restitutione nihil dixit.

CAPUT XXX.

QUID TENEATUR RESTITUERE, QUI POST SEX MENSES NON RECITAT.

1. Principio inquirendum est, an haec lex obliget ad restitutionem faciendam in conscientia ante judicis condemnationem, etiamsi crimen occultissimum sit. Nam Soto, libr. 40 de Just., quest. 5, artic. 6, dixit non obliga-

re, quia credidit Concilium non fuisse receptum, et praecessit Pium V. At vero Medina, qui constitutionem Pii V novit, ausus est dicere, decretum illud esse penale, et non obligare donec judex præcipiat.

2. *Stanle decreto Concilii in sua vi, restitutio facienda est ante judicis sententiam, atque adeo lex illa obligat in conscientia.* — Tria ergo breviter dicenda sunt: primum est, stante decreto Concilii Later. in sua vi, restitutionem hanc esse faciendam in conscientia ante judicis condemnationem, licet delictum occultissimum sit. Probatur primo ex illis verbis: *Beneficiorum suorum fructus suos non faciant.* Nam lex potens est ad impediendam acquisitionem dominii, et verba illa sufficenter significant hunc effectum; ergo faciunt illum. Sed nemo potest retinere quod suum non est, sed in conscientia tenetur reddere cui debetur; ergo. Confirmatur ex illis verbis: *Sed eos tanquam injuste perceptos erogare teneatur.* Nascitur ergo illa obligatio ex injustitia; ergo urget in conscientia, seclusa coactione. Secundo dico, saltem post constitutionem Pii V, dubitari non posse de vigore illius legis, quia ipse ita illam declarat, ut eam de novo statuat, si necesse sit, dicens: *Nos huic rei evidentius atque expressius providere volentes, statuimus, etc.* Nec dubitari potest quin illa pontificalis constitutio ita sit usu recepta, ut obliget. Neque Medina hoc vocavit in dubium, neque homines pii et docti. Addo ex illa colligi, etiam antea decretum Concilii habuisse robur suum et vim. Tertio, assero legem Pii V in hac parte non ita esse poenalem, aut desiderare judicis actionem. Tum quia ipse non statuit novam poenam, sed declarat quomodo sit facienda restitutio a Concilio præcepta, relinquens debitum restituendi in eo gradu, et modo quo per Concilium fuerat inductum. Tum etiam quia ipse utitur illo modo loquendi: *Talem vel talem partem fructuum amittat; et prius retulerat illa verba Concilii: Fructus suos non faciat, et tanquam injuste perceptos, etc.* Et in illis fundat constitutionem suam.

3. Ex his ergo concluditur, hodie restitutionem esse faciendam juxta tenorem et modum a Pio V præscriptum, et in conscientia, nulla expectata judicis sententia. Ita sentiunt Navar., d. cap. 7, de Orat., n. 32, et in Manual., c. 21, n. 122; Covar., l. 3 Variar., c. 13, in fin.; Cord., in Sum. Hisp., q. 33; Durand., Graffis, et alii supra citati.

4. *Soti sententia astruens beneficium, non*

recitantem, solum obligari ad restituendam eam partem, quæ officio recitandi respondet. — Secundo, declarandum est quid sit restituendum; an simpliciter omnes fructus beneficii, vel beneficiorum, vel tantum ea pars quæ officio recitandi in beneficio correspondet. Soto hoc posteriori modo interpretatur decretum Concilii, solum quia aliis sensu videtur nimium rigorosus. Ipse vero interpretationem non accommodat verbis Concilii; posset autem accommodare ad illa: *Non faciat fructus suos pro rata omissionis recitationis officii, et temporis,* nam illud *pro rata* videtur intelligendum respectu fructuum beneficii, non simpliciter, sed prout recitationi correspondent ac debentur. Sed tamen hanc evasionem excusit Pius V. Primo, quia declaravit *ratam*, intelligendum esse per proportionem ad horas canonicas, et recitationem earum, ut postea exponemus; secundo, quia dixit: *Omnes beneficii seu beneficiorum suorum fructus, etc., ejus diei amittat.*

5. *Medina in eam it sententiam, et aliter explicat verba Pii V.* — Nihilominus Medina persistit in sententia Soti, quia putat continere evidenter justitiam et aequitatem, et eum secuti sunt Arag., et Ludovicus Lopez. Ad Pium autem V duobus modis respondent. Primo, ut solum loquatur de beneficiis, quæ nullum habent servitium præter recitationem officii. Sed hoc improbatum est. Tum quia Concilium Lateranense expresse dicit: *Quicumque habet beneficium cum cura, vel sine cura.* Et hoc refert Pius V, et vocat *salubrem sanctionem*, quam confirmat. Tum etiam quia declarat extendi ad præstimonia, et quæcumque alia beneficia etiam nullum servitium habentia. Secundo respondent, verba illa: *Omnes beneficii seu beneficiorum suorum fructus, etc., restringenda esse ad illos fructus, qui iuxta proportionem ab ipsis excogitata recitationi horarum correspondent.*

6. *Vera sententia: ex vi illius legis, qui non recitat, debet restituere omnes fructus proportione declarata a Pio V.* — Nihilominus dicendum est, ex vi illius legis restituendos esse omnes fructus beneficiorum omnium, quæ habet ille qui non recitat, cum proportione declarata a Pio V. Ita tenent Navar., Covar., Durand., Graffis, et alii supra citati; et Valent., 3 p., q. 2, ultim. punct., in fine; et Pet. Navar., libr. 2 de Restit., c. 2, art. 3., n. 183, præsertim n. 196 et sequentibus; et Azor, lib. 10, c. 14, q. 5. Ratio non est alia nisi verba Concilii, quæ Pius V tam expresse de-

claravit, addita distributione, ut nemo possit propria auctoritate illa limitare; sic enim ait: *Omnes beneficii, seu beneficiorum fructus, qui illi vel illis diebus responderent, quotidie dividerentur.* Sed aiunt, cum ait *omnes*, loquitur tantum de omnibus respondentibus obligationi recitandi. Sed contra, nam isti fructus (secundum illos auctores) non sunt omnes fructus beneficii: at Pius loquitur de omnibus fructibus beneficii, imo et beneficiorum. Item, illi non sunt fructus, qui correspondent *illi vel illis diebus absolute*, ut Pontifex loquitur. Praeterea, juxta illum sensum etiam dicere potuisse, pro qualibet hora restituendos esse omnes fructus beneficii, subintelligendo non simpliciter, sed respondentibus illi horæ. Ad hæc, Pontifex premitt se velle providentius et expressius, circa declarationem illius *ratæ*, disponere; at vero si admittatur additio et proportio illorum auctorum, nec evidens nec expressa est declaratio, sed tam obscura et arbitaria relinquitur, sicut antea in puncto præcipuo, et maxime dubitabili. Praeter hæc habet hic locum ponderatio verbi *statuimus*, supra relata ex Navarre; nam ibi aliquod jus novum statuitur; illa autem restitutio cum illa proportione ex ipso jure naturæ debebatur, ut Soto concedit; ergo aliquid amplius per hoc jus novum statuitur. Item, alias nulla esset differentia inter sex primos menses, et reliquum tempus, quod etiam est clare contra intentionem illius legis. Denique, licet beneficium detur propter plura officia, nihilominus lex potuit punire omissionem unius officii privatione omnium fructuum, etiam respondentium aliis servitiis, quia lex potest non solum privare stipendio quasi adæquato officio omissio, sed aliam privationem addere in poenam justam. Hoc autem plane fecit illa lex, ut ex verbis citatis constat.

7. *Objectio suboritur. — Dissolvitur primo.* — Solvitur secundo. — Dices: ergo saltem quoad illam partem est lex illa omnino poenalis; ergo ad illud quod penale est, non obligabit ante condemnationem. Respondetur negando consequentiam. Primo, quia lex potest suis verbis per se ipsam ita inferre poenam, ut ex illa sequatur statim obligatio in conscientia, et hanc vim habent verba illius legis, ut ponderavimus. Deinde quia per illam legem virtute factum est, ut beneficium ecclesiasticum, licet detur propter aliud servitium, nihilominus sub hac conditione detur, ut recitet qui illud habet, alias etiam aliud servitium seu stipendium ejus amittat. Et ideo quando